

Osnovni pesnički impulsi Desanke Maksimović dolaze prvenstveno iz sveta detinjstva. Otuda njena pesma nije izraz jedne posebne katarktične želje za vraćanjem pesme u čisti predeo početka, kako to kod mnogih pesnika biva. Njena dečja pesma spontano izlazi iz njene pesničke prirode i samo po nekim sekundarnim odlikama razlikuje se od „prave pesme”, — razlika koja se tu uočava tiče se samo mere lirskih treptaja u pesmi, koja je inače svakad otvorena za ushit i divljenje, za jedno sveopšte razumevanje sveta scem.

Njena dečja pesma formira se preko sećanja, ali nije u tom postupku detinjstvo deformisano primesama koje ostavlja temporalnost. U njenoj pesmi ne oseća se motiv nostalgije za detinjstvom kao ostavljenim predelom. U zanosu i vedrini *zadržanog detinjstva* ona ispisuje svoja živa i gotovo *netaknuta sećanja* kao retko ko u ovoj pesničkoj sredini, zadržavajući u slici-sećanju svu čednost i nepomućenost prvog dodira sa svetom. Bezazlenost i krotkost, ljupkost i neposrednost stoje u osnovama njenog pesničkog pogleda, za dečji svet verenički vezanog.

Pesma Desanke Maksimović događa se u neprestanom i nezaustavljivom divljenju pred veličanstvom prirode i svetlostima detinjstva. Njen pesnički postupak čini se da je usklađen sa činom ljubavi: on počinje blagim doticanjem teme i toplim pogledom u predmet; zatim se preko ushita unesenog u predmet uspostavlja razumevanje svega; obasjanje srca zatim vodi pesmu do punog poistovećivanja pesnika sa predmetom.

Sudelujući u životu srpskog dečjeg pesništva više od četiri decenije, ne uvek na magistralnim otkrivačkim putevima, ali uvek u centru sveopšteg interesovanja i prave popularnosti, Desanka Maksimović je ispisala mnoge stranice dečje poezije ulazući uvek u svoj pesnički čin maksimalno poverenje prema dečjoj pesmi. Trošeći svoj talenat neštedimice, ona je napisala i veliki broj pesama za dnevnu upotrebu u školama, koje ponekad sasvim izlaze iz dečje poezije, i podaju se namerama škole iz čiste bezazlenosti.

Njena se dečja pesma više puta menjala i gotovo da je u najnovijoj fazi došla sasvim na drugi kraj prvobitne pozicije dečjeg pesnika. U ranijoj fazi dečja pesma Desanke Maksimović rastapala je svoju liričnost u presentimentalnoj idiličnoj klimi lutka sobe. U idealizaciji dečjeg sveta ona je ponekad dolazila na sam prag onog roditeljsko-školskog pevanja gde se priroda detinjstva zamjenjuje slikama-željama odraslih koji u deci vide svoje sopstveno samoljubivo produžavanje.

Govoreći tako svoju dečju pesmu ponekad iz prirednog ugla, ona je nužno morala da se uputi na mesta koja njenoj prirodi ne odgovaraju. Pesniku *zadržanog detinjstva* nisu potrebne naknadne preobrazbe za svet dečje pesme. Čistoj jednostavnosti ne treba čistija. Podajući se prejakoj nežnosti i suvišnom intimitetu, Desanka Maksimović je, u pesmama o kojima je reč, dolazila sasvim blizu idilične stilizacije dečjeg sveta, plaćajući tako dug vremena školskih nastrosjenja dečje pesme.

Ali, dečja pesma Desanke Maksimović živi u stalnom razvoju. Sa izuzetkom jedne međufaze o kojoj je bilo reči u njenom pesništvu stalno je prisutan napor da se iz liste prirode, iz iste lirске predilekcije progovori o detinjstvu šire i da se za stanja detinjstva nađu autentični uglovi posmatranja. Panhumanizam Desanke Maksimović, prvobitno sveden prema čistoci prirodnog deteta, sada počinje da se otvara za izvanidilična područja detinjstva i da pokazuje senzibilitnost za lepote imaginativne nadstvarnosti videne u želji deteta. Njena se pesma oslobada za nova područja dečjeg duha i ona ne preza više da svoju pesmu stavi u vmtlog dečje igre.

U *Izložbi dece slikara* Desanka Maksimović ispisuje jednu novu poetiku sopstvenog pesništva za decu: njeni opisi dečjih crteža postaju znaci razumevanja novih stanja i bitnih oblika dečjeg duha modernog vremena.

desanka
maksimović

s n e g o v i d e t i n j s t v a

NOVIJI SRPSKI DEČJI PESNICI
ANTOLOGIJA
UVODNI TEKST, IZBOR PESAMA,
IZBOR IZ KRITIKE

vladimir milarić

Od svih naših savremenih pesnika, Desanka Maksimović je najprirodnije predodređena da se približi poeziji detinjstva. Njen način pesničkog samotumačenja, — ona bezazlena začaranost od života, onaj krotki stav pod njegovom težinom, ono bezgranično ushićenje pred prirodom — ođaje jedno detinjsko nastrosjenje u njenoj psihologiji.

Milan Bogdanović

IZLOŽBA DECE SLIKARA

PRVA MAMA

Prva mama liči na vojnika,
ili nekog džina,
na času gimnastike:
drži ruke vodoravno
i sastavljenih je peta,
na mundiru kao tepsije
pef dugmeta.

Čini se tako ljuta
kao da je tek istukla sina.

DRUGA MAMA

Druga mama je prava pravcafa,
ima oči, nos i usta,
obrvu učiteljski strogu,
i lepu kosu gustu,
i ruke, i na svakoj
po sedam-osam pršta
svih boja i vrsta —
samo nema nogu!

Možda je zagazila u vodu,
možda kleči, —
a inače je divna,
nemam reči!

TREĆA MAMA

Treća mama vodi o kanapu,
reklo bi se, mačku,
jer zverka ima brke i belu šapu,
a možda vodi i lava,
jer je zverci velika glava
i duga griva,
kao što u lavova biva,
(slikar bez iskustva
umesto mačke lako
nacrtá lava),
a može to biti i ljut, opasan ker. —

Uglavnom, o kanapu
mama vodi u šelnju neku zver.

ČETVRTA MAMA

Četvrta mama je prava dama:
u ušima dva kola,ta,
na ruke nije zaboravila da mefne
tri brazletne
i dva sata
i prsenje od zlata,
ešarpa šarena kao u plovke,
pošpetice kao olovke,
a šešir visok
ne prolazi kroz vrata.

PETA MAMA

Peta mama mi se mnogo sviđa
kosa joj je bakarno rida,
očice dve rumene bubamare,
suknja ubrana
i po njoj vesele šare
kao da ide na paradu,
samo, samo
slikar je pogrešio
umesto tati
nacrtao mami
dugu crvenu bradu.

PRVI TATA

stoji jedan tafa
visok kao palata
na četiri sprafa,

ali šta mari,
lepotu mu to ne kvari,
već što ima dva para nogu
visokih kao šestari,
i glavu četvrtastu,
i navrh nosa crvenu krasu.
(Nije morala ta mrlja
tati baš na nos pasti)

Crkala kći Ana
stara deved stotina dana.

DRUGI TATA

Na drugom tati spaziš prvo lulu
veliku kao kulu
i dim gust i crn
stoji nad njom kao grm.
Ispod slike napisao tafa
slovima štampanim kao kvadrati:
„I ja ću, kad porastem,
pušiti kao tafa.”

UMESTO IZBORA I KRITIKE

Dečače, priznajem ti, ni za mene nema u svetu stvarni ni mrtve ni neme, kamenje hoda i pevaju travu; sve stvari su u svetu žive i goleme, sve govore i imaju ljudske oči prave. I meni svet se čini pun stvorenja, pun stvorenja o kojima govore priče i ja u pravdu imam poverenja i volim onog koji ih proriče. I ja verujem pobediti mora dobro što se krete sa zlim da se tuče.

(Desanka Maksimović: Nad knjigom bajki)

Verujem u proleće ljubavi i njegove bujice, verujem u nebesa lepote, verujem u dušu duge, praskozorja i sutona, verujem u antene što ih nosim u snovima, verujem u slutnje, strepnje i nagoveštaje, verujem u prizvuke, verujem u bolove koji se zorama leče, verujem u srce koje može sve raniti, verujem u sećanja na definjstvo omadijano, verujem u radost praštanja, verujem u bezazlenost ljudi, zmija i zveri, verujem u nevinost prvih grehova, verujem u časovnik što kuca u zemljinom središtu, verujem u vasionu srca koja se bude, verujem u nepovratnost i rastanke kraj voda, verujem u reku zaborava i njenu beskonačnost.

(Desanka Maksimović: Verujem)

NEPOZNATA PTICA

Jesenas u zabranu, dok šuma podne čeka, pticu sam nepoznatu spazila izdaleka. Po lisnom jesenjem zlatu hodala je kao i ja i zastajala smesta čim sunce leptirak žuti na smetu bukovom zasija, čim list se s grane uputi. Posle bi prhnula do mesta, kao da svesno bira, gde smetovi se šarene kao prolećna leja, gde se potoci pene, gde pauk zvezdu plete između žbuna i žbuna. Nije to bila kreja, nije to bila žuna, nihi sestra detlića, nihi crvendač stari, ali je volela šumu. I ja se dobro zbunih od čudnoga otkrića: da se i njoj i meni sviđaju iste stvari.

BELA VRANA

Neka vrana samohrana razbole se sred planine; nigde sina, nigde snahe; što imala od rodbine, otišlo joj u mornare i monahe.

Lečila je seničica, milosrdna mala ptica; položi je u postelju, lišće suho, poskida joj crno ruho i obuče čisto, belo, golubije; ukuva joj gorke trave, da ih pije.

Sretnete li u planini na proplanku, ili stazi, belu vrana kako gazi, to je vrana samohrana, u belome ruhu hoda, — nije htela da ga skine i kada je ozdravila posle nege seničine.

milutin ž. pavlov

INDIKACIJE

IV glumac

Crn u belom odelu. Svako u svoje talambase. Kupi novine! Iseci pozorišnu kritiku!

Čitaj oglase. Fotograf: dve-tri poze. Kralj što muze narod. Iz lobanje izlije zvono. Šuplju glavu oblikuje terajući popa iz repertoara. Zvecka vilicom, osmišljava dramaturga.

Vuk lepši od lisice. Osetljivo srce u tuđem krvotoku. Zategni grlo, pa streljaj okolne duše:

**Tuga oko maske,
dok govoriš skaske,
šmrčkaš prepun laske,
i potresaš daske!**

Iz kukavičjeg gnjezda niče orlovsko jaje. Što reče, bilo, ne bilo! Povratka nema. Stigo gost, u gostu kost. Piti il ne piti? Pljoska u džepu. Vreme gubi glavu. Sve bestraga! Kad pukne, nek raspali!

Binski majstor kulu kuje:

**Na kulisi
slika visi,
danas jesi,
sutra — nisi!**

V pisac, featraljni

Iz ništa — nešto!

Elipsoid.

Noćnik što slovi 'tice.

Izbeglica glavoboljni.

Grlen telal.

S visine: u darmar! gledojed!

Lukavko bez repa.

Istina čiči na živici.

Ponoćni cirkus, cirkuloza.

S kamena — gutač plamena!

Maliciozni voz, zli tunel, skroz,

Demon licemerja. Kaluder iz kaluderice rođen.

Bog 'sovanja.

Posle crnog — plavi rezime!

Oltar, tuđem grehu kajanje,

Nazarećanin kad pada sa magarca.

Leva partija za desni psalam.

Pitomi vepar u divljoj šumi.

Hajka! Kukala ga majka!

Slepcu blago, vidljivome nada.

Zvekir svecu, satana je budan.

Oluj zore, stigla vam je zima!

Apsana mudrom — kad pamet zaludi.

VI frag belih cvetova, za binskog majstora

Iz daske — cvet? Sumanuto crta scenograf. Radi, pa zaradi! Da sam klesar, klesno bi ga, iz kamena! Ajd, od bika, napravi konja. Testera tupa. Tri se dana oštri. Za cvet zapijje. A glumac: dočara. Da sam grlen, ko što sam sa-trven!

Prikažem narod cvetom. Ne kraljevski dvor. Uz mozak, džukele! Evo krivih stubova, kovanog gvožđa, zardalih kruna!

Zlato ne rđa. Ja ga iz daske rezbarim! Zlatnik!

Mesečna plata i majstor Kvič, — nikada kič!

Scenografu šaljem reči pet: da iskujem od gvožđa cvet?

Majmun skače po kavezu, a dal misli? Ili zeva?

VII blagajnica

U tašnici: ključevi hotelskih soba i tanka zloba. Bez mane! Crno joj kafenisanje. Flert u levoj nozi, u desnoj — teatrolozi! Prvi most, bistar tost, pozorišni KOSTOPRIJEM. Glumački soj obliva znoj, kad mislić svoj okreću njoj!

Blaženstvo ta je, njoj se srce daje.

VIII glumac, glumcu, — duh!

I ja: glumac!

Pre dva sahaća, onako, sa vrata, Eshil objašnjava fragičnu stenu. Kod Bahusa pili rujno vino. Malo sam crveno. Glavom kvrcno o skučen prostor, molerski zid!

Ljudi se smeju, ti se ne boj. Lakši je glup od mudrog. Sutra general, nakjuče kralj i kruna. Glumac bliži zaboravu od kasapa, što sa tezge freska svinjsku glavu. U fundusu garderobe kreačiju miši drobe. Poraz srca svuda vrcu. Besno kaska monolog. Posao je glumca strog!

Sada odoh, — laku noć!